

تبیین الگوی همگرایی منطقه ای؛ مورد: جنوب غرب آسیا

*سامره یعقوبی^۱ دکتر عزت اله عزتی^۲ دکتر ابراهیم رومینا

^۱ دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

^۲ دانشیار گروه جغرافیا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران، ایران

^۳ استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۱/۲۵ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۰۳/۱۵

چکیده

کشورهای جنوب غرب آسیا دارای چالش های سیاسی، فرهنگی، مذهبی، اقتصادی و ایدئولوژیکی متعددی هستند که از سوی دیگر فاقد ساختار منطقه ای فراگیر هستند تا بتوانند در راستای حل و فصل منازعات و چالش های شکل گرفته گام بردارند و کارکردهای یک ساختار منطقه ای فراگیر با هدف حل و فصل منازعات و چالش های موجود در جنوب غرب آسیا به عنوان مسأله این پژوهش است.

داده های مورد نیاز تحقیق به روش کتابخانه ای و میدانی جمع آوری شده است و روش تجزیه و تحلیل در بخش کتابخانه ای توصیفی و تحلیلی است و در بخش میدانی نیز از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شده است.

یافته های تحقیق بر اساس نظر جامعه آماری حاکی از آن است، عواملی همچون مقابله کشورهای منطقه با مخاطرات طبیعی نظیر ریزگردها و آلودگی های زیست محیطی، شکل گیری سازمان های منطقه ای مانند کنفرانس اسلامی، اکو و...، دسترسی بیشتر کشورهای منطقه به آب های بین المللی، همکاری مشترک ایران، عراق و ترکیه برای مقابله با اقدامات تجزیه طلبانه اقلیم کردستان، حذف روادید و کاهش تعرفه های گمرکی، مهمترین بنیان های تحقق همگرایی در جنوب غرب آسیا می باشد.

واژگان کلیدی: همگرایی، همگرایی منطقه ای، جنوب غرب آسیا.

مقدمه

در فضای تعاملات بین المللی امروزی که با تحولات در نظریه پردازی و تقویت ساختاری اجرایی بین المللی همراه بوده است. همکاری و همگرایی یک التزام اجتناب ناپذیر در سطح بین الملل به نظر می رسد (صابری، ۱۳۹۴، ص ۱۷). منطقه گرایی عامل تقویت روابط فرهنگی، سیاسی، نظامی، اقتصادی و بین المللی در عرصه سیاست جهانی محسوب می شود. دولت ها از طریق وارد شدن در اتحادیه های منطقه ای، تا حد زیادی بستر تعادل و همکاری بین یکدیگر را به وجود می آورند. منطقه گرایی باعث می شود تا کشورها ی یک منطقه بتوانند با قابلیت و ظرفیت بهتر در سطح جهانی ایفای نقش کنند (مویر، ۱۳۷۹، ۸۳). از سوی دیگر باید دانست که بررسی تاریخ سیاست بین المللی نشان دهنده گرایش های گوناگون مردم اقصی نقاط جهان به منطقه گرایی و نزدیک شدن کشورها به هم برای ایجاد نظم حقوقی جدید است. هرچند مردمان اروپا در این میان گوی سبقت را از سایر مناطق ربوده اند لیکن دیگر جوامع جهانی نیز سهمی از حرکت به سوی سازمان های منطقه ای را به خود اختصاص داده اند. برخی از این پیمان ها گاه تأثیرات صرفاً منطقه ای و گاه حتی جهانی نیز داشته اند (عزتی، ۱۳۸۰، ص ۶). مرتبط سازی خصوصیات ملی و منطقه ای مدلی از تحول در نظام بین الملل است (schmitter, 1969, 64).

در تبیین علل و عوامل توسعه همکاری در میان کشورها نظریه های مختلفی مطرح شده است. یکی از نظریه هایی که به این موضوع می پردازد، همگرایی منطقه ای است که اساساً از تجربه های جوامع اروپایی نشأت گرفته است. در پی موفقیت کشورهای اروپایی در توسعه روابط فنی و اقتصادی، بسیاری از کشورهای جهان سوم بهره گیری از آن را به عنوان یک استراتژی برای رشد مورد توجه قرار دادند (کولائی، ۱۳۷۹، ص ۱۵۵). در چند دهه اخیر در بسیاری از مناطق جغرافیایی، کشورهای مختلف در تلاش بوده اند که با گسترش سطح همکاریهای منطقه ای و ایجاد پیمانها، اتحادیه ها و ... به صورت منسجم نظام های منطقه ای بوجود بیاورند و در این مسیر نیز موفقیت هایی در بخشی از جهان حاصل گردیده است (نخستین احمدی، ۱۳۹۲، ص ۲). اهمیت همگرایی منطقه ای بر کسی پوشیده نیست. با توجه به رقابتهای اقتصادی و سیاسی در جهان امروز برای کاستن از آسییها، همگرایی و اتحادیه منطقه ای ضروری می نماید (امام جمعه زاده، فیروزی، ۱۳۸۶، ص ۲). کشورها اگر در یک گروه منطقه ای قرار گیرند بهتر می توانند منافع منطقه و کشورهای خود را تامین کنند و ضعف ها و نقصان های خود را بر طرف نمایند. منطقه گرایی در حوزه ی جغرافیایی اروپا، الگوی نسبتاً موفق را به جهانیان ارائه نمود که به دنبال آن مناطق دیگر کره خاکی از این الگو پیروی کردند (فرجی راد، ۱۳۸۳، ص ۲۶). منطقه ی جنوب غرب آسیا به دلیل در بر گرفتن هسته ی مرکزی جهان اسلام، در نظریه های پایان تاریخ فوکویاما، منظومه های شش گانه قدرت برژینسکی و برخورد تمدن های هانتینگتون از اهمیت ویژه ای برخوردار است (ذکی، رحیمی، ۱۳۹۲، ص ۲). این منطقه علی رغم برخورداری از فرصت های ژئوپلیتیکی منحصر به فرد، از چالش ها، تنگناها و مشکلات ژئوپلیتیکی متعددی رنج می برد. لذا در این پژوهش سعی شده الگویی برای همگرایی منطقه ای در جنوب غرب آسیا ارایه شود.

۱- بیان مسئله

منطقه جنوب غرب آسیا با داشتن امکانات و موقعیت های ممتاز جغرافیایی و همچنین با داشتن منابع غنی از اهمیت ویژه ژئوپلیتیکی برخوردار می باشد. این منطقه که در محل اتصال سه قاره آسیا، آفریقا و اروپا قرار دارد، محل پیدایش اولین تمدن بشری بوده و خاستگاه اولیه ادیان توحیدی به شمار می آید. وجود تنگه های مهم و استراتژیک و منابع زیرزمینی و سرزمینی غنی و وجود منابع فسیلی و معادن فلزی و غیرفلزی اهمیت آن را دوچندان نموده است؛ اما عوامل واگرایی در منطقه جنوب غرب آسیا بسیار زیاد است و کشور های این منطقه همواره با چالش های گوناگون سیاسی، امنیتی، اقتصادی، ایدئولوژیکی، فرهنگی، جنگ، توسعه نیافتگی و حتی فقر و فلاکت انسانی، بحران آب، مشکلات زیست محیطی، مسایل و مشکلات جمعیتی، اختلافات مرزی و سرزمینی، تنوعات قومی و مذهبی و... مواجه بوده اند که موجب بحران هایی در این منطقه شده اند که از سوی دیگر فاقد ساختار منطقه ای فراگیر هستند تا بتوانند در راستای حل و فصل منازعات و چالش های شکل گرفته گام بردارند و کارکردهای یک ساختار منطقه ای فراگیر با هدف حل و فصل منازعات و چالش های موجود در جنوب غرب آسیا به عنوان مسأله این پژوهش است. با توسعه، تعمیق و استمرار همکاریهای چندجانبه و استفاده از فرصت های ژئوپلیتیکی، زمینه برای نیل تدریجی به سطحی از همگرایی در این منطقه فراهم می شود.

۲- مبانی نظری

۲-۱- منطقه

منطقه در اصل و ریشه ی خود به معنای خط و نیز ناحیه و بخش است. مشخصه منطقه داشتن خصلت و خصوصیتی است مبتنی بر مکان و اساساً واژه ای دال بر جغرافیا است. «این واژه ممکن است به توزیع نژادی و قومی گروهها، ترکیبهای متعارف جغرافیایی و اقلیمی و یا به محدودهای سیاسی رجوع کند» (شایان، کامل نیا، ۱۳۸۷، ص ۱۱). در جغرافیای سیاسی به یک فضای جغرافیایی که از یک سلسله پدیده های مشابه و عوامل پیوند دهنده ی اجزای تشکیل دهنده آن محیط برخوردار باشد، هم از نظر فیزیکی و هم از نظر محیط انسانی، منطقه گفته می شود. یک منطقه در جغرافیا هنگامی قابل تشخیص است که از یک شخصیت جغرافیایی یکپارچه برخوردار بوده و از دیگر مناطق، متمایز باشد به طوری که اجزای آن به خوبی آشکار و قابل تشخیص و شناسایی باشد. از نظر فیزیکی یک منطقه باید محیط یکپارچه باشد یا حداقل دارای ویژگی های جغرافیایی و استراتژیک مشابهی باشد مثل واقع شدن در یک شبه جزیره مانند کشورهای واقع در شب هجزیره عرب و یا واقع شدن بر گرد یک دریا مانند کشورهای ساحلی خلیج فارس (مجتهد زاده، ۱۳۸۱، ص ۱۹۵). یک منطقه در ابتدا حوزه ی وسیعی است که با معیارهای فرهنگی و طبیعی مشخص می شود (بایزیدی، ۱۳۹۱، ص ۴۴). در جغرافیای سیاسی هر فضای جغرافیایی که فرایند چهارمرحله ای (شکل سرزمینی، شکل نمادی، شکل نهادی و شکل تثبی شده) پشت سر گذارد قابلیت اطلاق منطقه را کسب می کند (احمدی پور و قادری حاجت، ۱۳۸۹، ص ۵۵). پیوند یکپارچگی و هماهنگی مفاهیمی هستند که در معنای منطقه (ناحیه) مندرج می باشند (شکوئی، ۱۳۶۴، ص ۴۰). ویژگیهای طبیعی و انسانی یک منطقه، خالق فضاها و قلمروهای

به نسبت منحصر به فردی هستند و همین ویژگیهای خاص و منحصر به فرد، عامل جدایی و تمایز یک منطقه از محیط ها و مناطق دیگر به شمار می رود (هاگت، ۱۳۷۵، ص ۲۷). با عنایت به عوامل طبیعی نظیر نوع اقلیم (بارش و دما)، جنس خاک، وضعیت توپوگرافی و همچنین پیوندها و عوامل مشابه انسانی و فرهنگی که در حوزه ی جنوب غرب آسیا و شمال آفریقا بر روی هم و به طور نسبی دیده می شود، مولفان کتاب جغرافیای سیاسی خاورمیانه و آفریقا، این ناحیه ی وسیع را به منزله ی یک منطقه ی جغرافیایی خاص قلمداد کرده اند (درایسدل-بلیک، ۱۳۶۹، ص ۱۰).

۲-۲- همگرایی

همگرایی فرآیندی است که طی آن کشورهای مختلف به صورت داوطلبانه متقاعد می شوند تا فعالیت های خود را به سمت مرکزیت جدیدی جهت دستیابی به اهداف مشترک در سایه قدرتی فراملی سوق دهند (احمدی پور، ۱۳۸۹، ص ۷۷). هاگت معتقد است کشورها به قصد اتحاد سیاسی- اقتصادی و دفاعی برای ائتلاف گرد هم می آیند تا حداکثر منافع موردنظر خود را تأمین نمایند (هاگت، ۱۳۷۵، ص ۳۹۴). اتحادها از مجموعه ای از منافع کشورها بروز می کند. این منافع ممکن است مکمل یا مشابه یکدیگر باشند، اما دستیابی به آنها نیازمند هماهنگی کشورها است (بیلیس و دیگران، ۱۳۷۴، ص ۲۴۳). همگرایی به لحاظ مفهومی عبارتست از تقریب و نزدیک شدن افراد به سمت نقطه ای مشخص که معمولاً به عنوان هدف مشترک آنان شناخته می شود و واگرایی در برابر آن به معنی تفکیک و جدایی از همدیگر و دور شدن آن ها از هدف مشترک و حرکت به سوی هدف های خاص است (حافظ نیا، ۱۳۸۵، ص ۳۷۳). گروهی دیگر از اندیشمندان همگرایی را به مثابه یک فرآیند در نظر گرفته و مطالعه می کنند (کاظمی، ۱۳۷۲، ص ۴۸۹). «همگرایی» فرآیندی است که در آن ملتها از تمایل و توانایی خویش نسبت به تدبیر مستقل سیاست خارجی و خط مشی های اساسی داخلی صرف نظر می کنند و در عوض در پی تصمیم گیری مشترک یا واگذاری روند تصمیم گیری به سازمانهای ناظر جدیدی هستند (فرانکل، ۱۳۷۱، ص ۸۴-۸۳). همگرایی فرآیندی است که در آن جوامع از خواست قدرت و سیاستهای عمده و اساسی خود چشم می پوشند و سعی می کنند به تصمیم های مشترک و هماهنگ دست یابند و تصمیم گیری را به نهادهای مرکزی تازه ای واگذار کنند (صفوی، ۱۳۸۷، ص ۱۵۰). همگرایی در چارچوب فرهنگ علوم سیاسی به فرآیندی اطلاق می شود که در آن، جوامع از خواست و قدرت هدایت مستقل سیاست های عمده و اساسی خود چشم می پوشند و سعی می کنند به تصمیمات مشترک و هماهنگ دست پیدا نمایند (Smith, 1992; 34). از این منظر همگرایی میان کشورها و دولت ها ناشی از جبر و اضطرار نیست، بلکه محصول ویژگی های مشابه و اراده همگن جهت پیوستگی براساس آن ویژگی ها است (سریع القلم، ۱۳۷۹، ص ۵۴-۵۵). در فرآیند همگرایی سطوح مختلفی از هماهنگی، همکاری، ائتلاف و اتحاد وجود دارد (قاضی زاده، طالبی فر، ۱۳۸۸، ص ۴۰). همگرایی فرآیندی است که در آن ملت ها از تمایل و توانایی خویش نسبت به تدبیر مستقل سیاست خارجی و خط مشی های اساسی داخلی صرف نظر

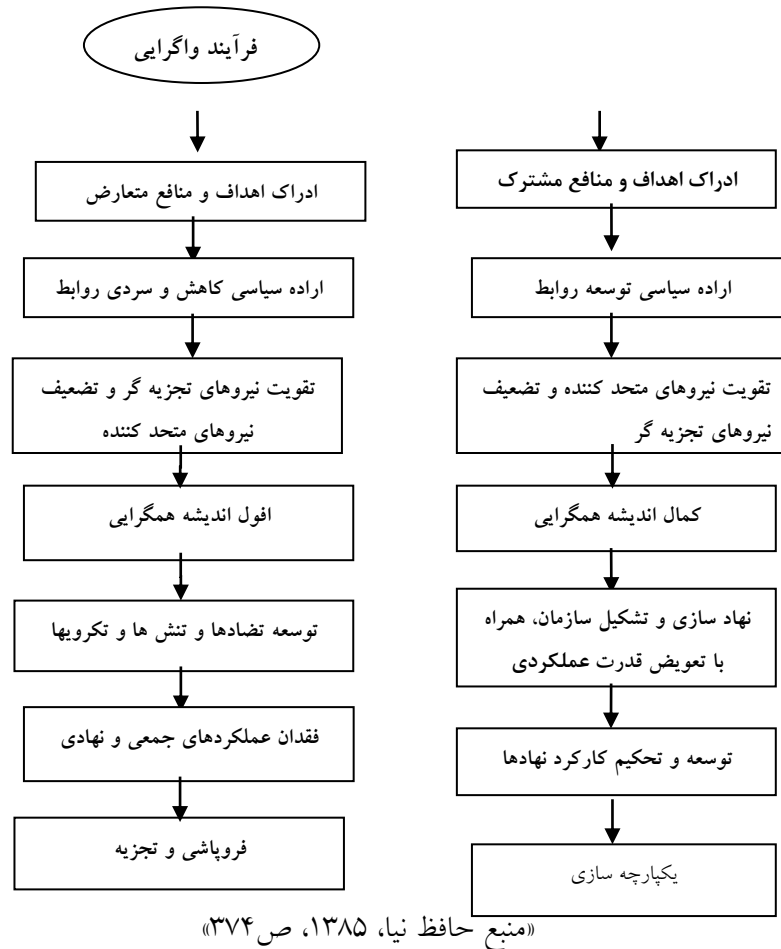
می کنند و در عوض در پی تصمیم گیری، مشترک یا واگذاری روند تصمیم گیری به سازمان های ناظر جدیدی هستند (فرانکل، ۱۳۷۱، ص ۸۳-۸۴). همگرایی در مقابل واژه واگرایی قرار می گیرد. در همگرایی تلاش بر این است که از عوامل اختلاف زا به نفع اهداف جمع و مشترک کاسته شود (Taylor, 1978, 237). در روند هم گرایی ملت ها و رهبران سیاسی در می یابند که تنها در سایه تصمیم گیری جمعی و مشارکت در یک نظام هم گرا، امکان تحقق اهداف و منافع ملی افزایش می یابد (جمالی، ۱۳۸۵، ص ۲۱۶). نظریه های مربوط به همگرایی در سه سطح تحلیل ارائه می شوند: سطح ملی: که شرایط و فرآیند را در یک جامعه سیاسی مشخص مورد تحلیل قرار می دهد. یک سطح روابط میان چند کشور و سطح منطقه ای که به گروه بندی تعدادی از کشورها و در سطح بین المللی به انسجام واحدهای سیاسی در سطح جهان توجه دارد (کولایی، ۱۳۷۹، ۲). گاه همگرایی در سیاست بین الملل با منطقه گرایی یکسان برآورده شده است (کولایی، سازمند، ۱۳۹۰، ۱۲۷). گرچه تمایل به اتحاد و همبستگی در طول تاریخ، همواره یکی از راههای مؤثر برای مقابله با دشمن مشترک در دستیابی به اهداف مشخصی بوده، گرایش به همگرایی از نوع جدید آن از ویژگی های بارز سده بیستم به ویژه نیمه سده اخیر است (ولایتی، محمدی، ۱۳۸۹، ص ۱۵۲).

۲-۳- عوامل و زمینه های همگرایی

۱- ویژگی های مشترک فرهنگی تاریخی: مانند زبان، تجربه تاریخی، ایدئولوژی، دین و مذهب، نژاد، قومیت، خاندان و آداب و رسوم مشترک ۲- وحدت طبیعی و جغرافیایی و برخورداری از واحدهای جغرافیایی متمایز و یکپارچه: نظیر شبه جزیره، خلیج، فلات قاره، دریا، شبه قاره و... مانند اتحادیه پاسفیک، نفتا، وحدت آفریقا ۳- تهدید مشترک: اعم از تهدید امنیتی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و... ۴- علایق، منافع و نقش مشترک: مانند گروه هشت، بازار مشترک اروپا، اوپک و... ۵- نیازها و وابستگی های متقابل در زمینه های مختلف: مانند آسه آن، آکو و... ۶- قدرت مسلط و نیروهای سیاسی و ژئوپلیتیک برتر که نقش تأسیس و رهبری همگرایی را به عهده می گیرند: مانند کشورهای استعمارگر، قدرت های جهانی و منطقه ای (کشورهای CIS و... CIS، مشترک المنافع انگلیس) ۷- روابط عاطفی و سیاسی رهبران کشورها: مانند فدراسیون امارات متحده عربی؛ ۸- وابستگی های تمدنی: مانند تمدن اسلامی، اروپایی، اسلاوی و...؛ زمینه ها و عوامل مذکور به صورت انفرادی یا ترکیبی تأثیر تعیین کننده ای بر شکل گیری فرایند همگرایی و پدیدار شدن شکل های بین المللی و منطقه ای دارند (منبع حافظ نیا، ۱۳۸۵، ص ۳۷۴).

شکل ۲-۴-۱- نمودار فرایندهای همگرایی و واگرایی

فرایند همگرایی

۲-۴- همگرایی منطقه ای

منطقه گرایی معادل کلمه ی لاتین رژیونالیسم است که از لغت Region به معنای منطقه و پسوند ism که به معنای گرایش و اعتقاد ترکیب شده است. مراد از این اصطلاح در ادبیات روابط بین الملل تشکیلات و اجتماعاتی است که مرکب از حداقل سه واحد سیاسی باشد (مجیدی، ۱۳۸۷، ص ۴). در ادبیات روابط بین الملل، رژیونالیسم هنگامی کاربرد دارد که دولتهای واقع در یک منطقه ی جغرافیایی که دارای علایق مشترک هستند از طریق سازمانهای منطقه ای با یکدیگر همکاریهای نظامی، سیاسی و اقتصادی داشته باشند. به عبارت دیگر همکاری متقابل چند دولت واقع در یک حوزه ی جغرافیایی که دارای هدف های مشترکی باشند مصداق منطقه گرایی است (امیدی، ۱۳۸۸، ص ۲۱-۲۲) منطقه گرایی در شرایطی شکل می گیرد که فرایند های سیاسی، اجرایی، سازمانی و ساختاری ای برای تحول در ساختار منطقه ای بوجود آید. به عبارتی دیگر، سازمانهای نوینی به وجود آید و هویت جدید شکل گیرد (زکریا، ۱۳۸۸، ص ۴۲-۴۵).

نظریه های مختلف منطقه گرایی از آغاز فرایند همگرایی اروپا، به عنوان اولین و موفق ترین نمونه منطقه گرایی، تغییر و تحول یافته اند (دهقانی فیروزآدی، ۱۳۸۸، ص ۲) منطقه گرایی یک ضرورت اجتناب ناپذیر برای ورود مدبرانه ی مردم منطقه به فضای جهانی شدن است (سیف زاده، ۱۳۸۸، ص ۳). منطقه گرایی که به عنوان تجلی و نمود همکاری بین

المللی پس از جنگ جهانی دوم در اروپا آغاز شده بود، به تدریج این فرآیند در دیگر حوزه های جغرافیایی گسترش یافت (هرسیچ، حسین و دیگران، ۱۳۹۳، ص ۱۱).

منطقه گرایی هم به پیوندهای پیچیده ی انسانی مربوط می شود و هم به تعادل اکوسیستم و مسائل زیست محیطی. هدف منطقه گرایی، ایجاد تنوع در عین سود ردن از مزایای جهانی است (بایزیدی و دیگران، ۱۳۹۲، ص ۹). همگرایی منطقه ای به معنای درهم آمیزی اقتصادی، سیاسی و استراتژیک کشورها و در منطقه ی ویژه ای برای پدید آوردن یک نظام منطقه ای یکپارچه است. «اتحادیه اروپا» را می توان مصداق بارز مفهوم منطقه گرایی به حساب آورد (مجتهد زاده، ۱۳۸۱، ص ۲۰۵). نکته قابل توجه در منطقه گرایی این است که ضرورت های مشترک در سطح منطقه ای مشخص جغرافیایی، به پیدایش فرایند همگرایی و یکپارچگی کمک کرده و دولت ها یا کشورها از بخشی از اقتدار و حاکمیت خود چشم پوشیده و آن را به مدیریت سطح منطقه ای تفویض می کنند (حافظ نیا، ۱۳۸۳، ص ۶۰). به مرور زمان و همگام با تقویت منطقه گرایی در عرصه ی بین الملل، شرایط حاکم بر فضای بین الملل بر پدیده ی منطقه گرایی اثر گذار بود (آقاجری، رستمی فر، ۱۳۹۱، ص ۱۱). پس از جنگ جهانی دوم، کشورهای پیروز در جنگ به این جمع بندی رسیدند که ضرورت سازماندهی سازوکارهای منطقه ای برای اجتناب از جنگ امری اجتناب ناپذیر است (مصلی نژاد، ۱۳۹۰، ص ۱۵۷). همگرایی طی فرایندی انجام می شود (ثریا، ۱۳۸۹، ص ۱۷۲). هواداران همگرایی اقتصادی این فرایند را سبب گسترش بازارهای کوچک کشورهای کم توسعه یافته و به دست آوردن اقتصاد هایی باحجم بزرگتر می دانند، که کشورهای کوچک به این طریق محدودیت های خود را رفع می کنند (Clark, 1987, 36). برای نیل به همگرایی کامل مراحل چون ایجاد کشورهای مشترک المنافع، کنفدراسیون، فدراسیون و اتحادیه ای از کشورها مطرح می گردد. در مراحل یاد شده به ترتیب ارتباط میان مجموعه ای از کشورها نزدیک تر و مستحکم تر می شود (Plano, 1982, 325). فدرال گرایان به ایجاد نهاد های سیاسی مشترک برای سامان دادن به نظم مشترک در میان جوامع انسانی توجه داشته اند، فدرال گرایان نهادهای موفق در سطح ملی را به سطوح فراملی انتقال می دهند (Taylor, 1980, 37). لیندبرگ در تجربه اروپایی همگرایی به نوعی اجماع تساهل آمیز اشاره دارد که طیف گسترده ای از کارکرد های اجتماعی و اقتصادی را فرا گرفته و سبب تقویت نهادهای فراملی آن گردیده است (Douerthy, 1990, 442). همگرایی منطقه ای به معنی درهم آمیزی سیاسی اقتصادی و استراتژیک کشورها در منطقه ی ویژه برای پدید آوردن یک نظام منطقه ای یکپارچه است (مجتهدزاده، ۱۳۸۱، ص ۲۰۴). همگرایی از طریق «رویه ها و شناخت مشترک» میان بازیگران شکل می گیرد. یعنی هویتها و منافع بازیگران از پیش تعیین شده و مفروض نبوده و در تعامل با هم تعریف می شوند (اکبریان، شکری، ۱۳۹۵، ص ۱۷۹). تجربه ی دهه های گذشته نشان می دهد منطقه گرایی عموماً منجر به همگرایی و یکسان شدن سیاستهای مرتبط با تجارت در سطح منطقه می شود (موسوی، ۱۳۸۸، ص ۱۳۰-۱۲۹). منطقه گرایی به عنوان تجلی و نمود همکاری بین المللی پس از جنگ جهانی دوم در اروپا آغاز شد (دهقانی فیروز آبادی، ۱۳۸۸، ص ۹۹). همگرایی منطقه ای اشاره به تجانس ارزشی، انتظارات مشترک و تفاهم بر سر اهداف و منافع همگون دارد که موجب همکاری و اتحاد بین کشورهای یک منطقه می شود (جمالی، ۱۳۸۵، ص ۲۱۷).

۳- موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه

۳-۱- جنوب غرب آسیا

این منطقه ژئوپلیتیکی ۱۹ کشور مستقل را شامل می شود که عبارت از ایران، ترکیه، سوریه، عراق، اردن، لبنان، فلسطین اشغالی، عربستان، یمن، عمان، امارات متحده عربی، قطر، بحرین، کویت، پاکستان، افغانستان، آذربایجان، ارمنستان و گرجستان می باشد (براساس نظر جمعی از اعضای هیأت مدیره انجمن ژئوپلیتیک ایران در جلسه مورخ ۱۳۸۷/۴/۱۵) (نعمتی، رحیمی، ۱۳۹۲، ص ۳).

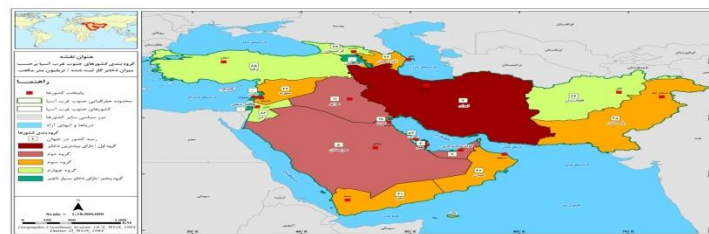
نقشه ۳-۱-۱- موقعیت جغرافیای منطقه جنوب غرب آسیا

منبع: ترسیم نگارنده ۱۳۹۷

جنوب غربی آسیا به طور تاریخی یکی از کانون های عمده پیدایش تمدن ها و فرهنگ های دیرین بشر و از محور ها و مسیرهای عمده تبادل فرهنگی، علمی و تجاری بین شرق و غرب عالم بوده است. ویژگی بزرگ منطقه جنوب غربی آسیا این است که در بین مردم این منطقه، دین اسلام دین اکثریت است و بیش از ۹۰ درصد مردم کشورها مسلمان هستند و این منطقه به عنوان بخش مرکزی ناحیه فرهنگی جهان اسلام عمل می کند. منطقه جنوب غرب آسیا در چند دهه گذشته به موازات تغییرات اقتصادی و اجتماعی از نظر فرهنگی نیز دچار دگرگونی هایی شده است. همگرایی در منطقه جنوب غربی آسیا یکی از اولویت های این منطقه به شمار می رود (رهبر، آخوند مهر ریزی، ۱۳۸۷، ص ۱۴۲).

نقشه ۳-۱-۲- رتبه بندی کشورهای جنوب غرب آسیا بر حسب میزان ذخایر ثبت شده / تریلیون متر مکعب

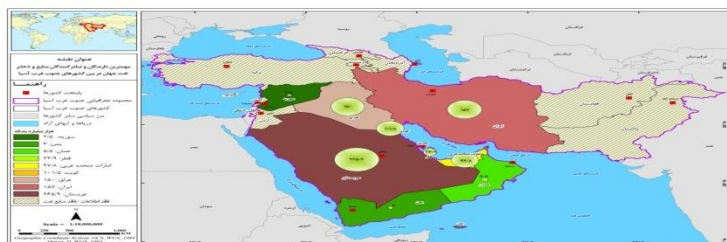
منبع: ترسیم نگارنده ۱۳۹۷

منطقه جنوب غرب آسیا با داشتن امکانات و موقعیت های ممتاز جغرافیایی و همچنین با داشتن منابع غنی از اهمیت ویژه ژئوپلیتیکی برخوردار می باشد. این منطقه که در محل اتصال سه قاره آسیا، آفریقا و اروپا قرار دارد، محل پیدایش اولین تمدن بشری بوده و خاستگاه اولیه ادیان توحیدی به شمار می آید. برخی از کشورهای این منطقه به علت موقعیت

خاص جغرافیایی و منابع سرشار نفت و گاز از حساسیت ژئوپلیتیکی بسیار بالایی برخوردارند. وجود تنگه های مهم و استراتژیک مانند هرمز (ایران و عمان)، دارانل (ترکیه)، تیران (مصر و عربستان)، بسفر (ترکیه) و بابالمندب (جیبوتی و یمن) اهمیت این منطقه را بیشتر نشان می دهد (پورفیکوئی، ۱۳۷۴، ص ۱۴۱).

نقشه ۳-۱-۳- مهمترین دارندگان و صادرکنندگان منابع و ذخایر نفت جهان در بین کشورهای جنوب غرب آسیا

منبع: ترسیم نگارنده ۱۳۹۷

منطقه جنوب غرب آسیا از نظر ناهمواری ها، سرزمین گسیخته ای به نظر می رسد، که ترکیبی از ارتفاعات و دشت های خشک و صحراها، جلگه های حاصلخیز، فلات ها، شبه جزیره عربستان، جزایر و غیره می باشد. از نظر اقلیمی به علت موقعیت های جغرافیایی، کشیدگی سرزمینی و وجود عوارض کتنوع جغرافیایی، از الگوهای آب و هوایی متفاوتی برخوردار بوده و از الگوهای کوهستانی تا خشک صحرایی را شامل می شود. از نظر منابع آبی علاوه بر دسترسی به منابع آبی و پهنه های وسیع آبی آزاد جهان، از منابع آب رودخانه ای مهمی هم چون سند، دجله، فرات، ارس و غیره برخوردار بوده ولی با این وجود، کمبود آب یکی از عمده ترین چالش های بیشتر کشورهای جنوب غرب آسیا به شمار می آید. از نظر جمعیتی تفاوت های زیادی بین کشورهای منطقه به چشم می خورد. ترکیه و ایران پرجمعیت ترین و قطر و بحرین کم جمعیت ترین کشورهای منطقه به شمار می آیند. این منطقه از نظر منابع زیرزمینی و سرزمینی غنی به حساب آمده و وجود منابع فسیلی و معادن فلزی و غیرفلزی اهمیت آن را دوچندان نموده است. خلیج فارس ۷۱۵ میلیارد بشکه نفت و ۲۴۶۲ تریلیون متر مکعب گاز و دریای خزر ۴۴-۱۷ میلیارد بشکه نفت و ۲۳۲ تریلیون متر مکعب گاز، ذخیره دارد (عزتی، ۱۳۹۰، ص ۴۴). جنوب غرب آسیا بر مبنای متغیرهایی فرهنگی متشکل از سه منطقه ایرانی، سامی و تورانی است که در طول تاریخ این سه ساختار فرهنگی و تمدنی در عین رقابت و کشمکش، در تعامل و کنش فرهنگی با یکدیگر بوده اند (رومینا، ۱۳۹۲، ص ۶).

۴- یافته های تحقیق

۴-۱- یافته های کتابخانه ای

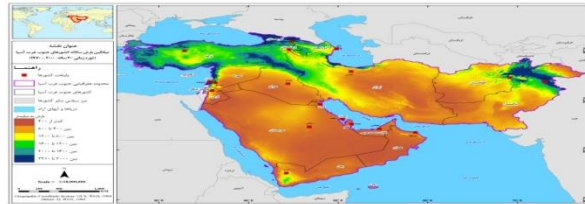
۴-۱-۱- چالش های ژئوپلیتیکی واگراساز کشورهای منطقه جنوب غرب آسیا

۴-۱-۱-۱- بحران آب

از دیگر تنگناهای جغرافیایی در جنوب غرب آسیا، بحران آب و مسایل مربوط به آن می باشد منبع (شایان و دیگران، ۱۳۸۵، ص ۱۳۴). آب یکی از بزرگترین چالش های قرن حاضر بشریت است که می تواند سرمنشاء بسیاری از تحولات

مثبت و منفی جهان قرار گیرد (اخباری و دیگران، ۱۳۹۲، ص ۲). بنابراین هیدروپلیتیک رودخانه های مرزی در منطقه جنوب غرب آسیا، آسیای مرکزی به عنوان یک معضل مهم در روابط بین دولت ها و ملت ها خودنمایی می کنند (حافظ نیا، ۱۳۸۵، ص ۱۰۰). یکی از مهمترین منابع تنش در آینده جنوب غرب آسیا، منابع آب شیرین منطقه است (کمپ و هارکاو، ۱۳۸۳، ص ۱۶۷). علاوه بر کمبود ریزش های جوئی و بی نظمی های بارشی در بسیاری از مناطق جنوب آسیا، میزان تبخیر بالقوه هم در این مناطق بسیار بالاست (کردوانی، ۱۳۶۹، ص ۶).

نقشه ۴-۱-۱-۱-۱- میانگین بارش در کشورها جنوب غرب آسیا دوره زمانی ۳۰ ساله (۱۹۷۰-۲۰۰۰)

منبع: ترسیم نگارنده ۱۳۹۷

۴-۱-۱-۲- مشکلات زیست محیطی، مخاطرات طبیعی و تخریب منابع طبیعی

هرچند مخاطرات طبیعی مانند زلزله، آتشفشان، سیل و خشکسالی مختص کشورهای جنوب غرب آسیا نبوده و این بلایای طبیعی در اکثر نقاط کره زمین رخ می دهند؛ ولی این مخاطرات طبیعی به سبب تاثیری که بر اقتصاد این کشورها تحمیل می کنند حائز اهمیت می باشند (شایان و دیگران، ۱۳۸۵، ص ۱۳۴).

۴-۱-۱-۳- موقعیت بری

دسترسی به آب های آزاد یکی دیگر از چالش های ژئوپلیتیکی برخی کشورهای منطقه است. هرچند بسیاری از کشورهای منطقه دارای مرز دریایی و امکانات و تاسیسات بندری و کشتیرانی می باشند، لیکن حدود ۳ کشور محصور در خشکی است (نعمتی، رحیمی، ۱۳۹۲، ص ۸). کشورهای بسته از آنروپی بالا برخوردار بوده و می توانند یکی از کانون های بحران خیز جهان باشند، مگر آن که این کشورها در مسیر فرایندهای توسعه و ارتباط قرار گیرند (حافظ نیا، ۱۳۸۶، ص ۱۰۳-۱۰۴).

۴-۱-۱-۴- مسائل و مشکلات جمعیتی

عموماً رشد جمعیت در کشورهای منطقه جنوب غرب آسیا از نرخ بالایی برخوردار بوده و بسیاری از کشورهای منطقه از رشد انفجاری جمعیت رنج می برند. رشد بالای جمعیت و دو برابر شدن سریع جمعیت، بیشتر این کشورها را با مشکلات عدیده اقتصادی و اجتماعی روبه رو کرده است. برخی از کشورهای منطقه نیز به دلیل مهاجرت اتباع خارجی به این کشورها با ترکیب نامتناسب جمعیتی روبه رو هستند (عزتی، ۱۳۹۰، ص ۱۹۴).

۴-۱-۱-۵- اختلافات مرزی و سرزمینی

مرزهای بین المللی، به عنوان نقطه تماس میان کشورها در شکل دهی مناسبات سیاسی و اقتصادی بین آنها نقش برجسته ای بر عهده دارد (عزتی، ۱۳۸۷، ص ۹۵). از دیگر مشکلات ژئوپلیتیکی کشورهای جنوب غرب آسیا، داشتن اختلاف سرزمینی و مرزی می باشد (در ایسدل و بلیک، ۱۳۶۹، ص ۱۱۴).

۴-۱-۱-۶- تنوعات قومی و فرهنگی

با توجه به این که مرزهای اکثر کشورهای منطقه بدون توجه به ویژگی های طبیعی و انسانی آن ها کشیده شده است، بیشتر آن ها از تنوع قومی و نژادی رنج می برند (عزتی، ۱۳۷۸، ص ۱۲۲). تعارضات ایدئولوژیک بین کشورهای اسلامی بیشتر ناشی از شرایط سیاسی، فرهنگی، انسان شناسی، واقعیت های مختلف اجتماعی و دل مشغولی رهبران آنهاست (لاکوست، ۱۳۸۷، ص ۳۵). این تعارضات مذهبی و ایدئولوژیک موجب واگرایی کشورهای مسلمان می شود. نمی توان از تعارضات مذهبی موجود در منطقه به آسانی چشم پوشی کرد. چرا که وجود این تعارضات، فرایند واگرایی و همگرایی را تحت تاثیر خود قرار می دهند (احمدی پور و دیگران، ۱۳۸۹، ص ۹۶).

۴-۱-۱-۷- ابهام در راهبردی های امنیتی و سیاسی کشورهای منطقه

همگرایی در یک منطقه بیانگر فرآیند کنش متقابل مثبت بین واحدهای ملی برای بهره مندی جمعی از بهره های سیاسی، اقتصادی و امنیت است (مجیدی، دیگران، ۱۳۸۷، ص ۱۱). جنوب غرب آسیا مجموعه کشورهایی می باشند که در برخی از خصیصه ها دارای اشتراک و در برخی از مشخصه های دیگر دارای تفاوت هایی می باشند (حافظ نیا، رومینا، ۱۳۸۷، ص ۴۵). وجود قدرت بزرگ مانند ایران، ترس و نگرانی کشورهای کوچک و ذره ای عضو شورای همکاری را برانگیخته است، بنابراین آنها امنیت خود را با قدرت های خارج از منطقه پیوند زده اند (دیده بان امنیت ملی، ۱۳۹۱، ص ۳۶). آنچه اما از دل ابهام در راهبردها بیرون می آید بی اعتمادی میان کشورهای منطقه است و این بی اعتمادی کشورها و عدم اطمینان نسبت به هم، باعث شده است که در مورد مقاصد یکدیگر بدترین فرض ها را در نظر بگیرند. لذا منافع ملی را در چارچوب فرهنگ خود یاری تعریف می کنند و اغلب به خرید تجهیزات روی آورند (پوراسلامی، احمدی، ۱۳۹۲، ص ۱۰).

۴-۱-۱-۸- اختلاف سطح توسعه اقتصادی و اجتماعی

مسائل اقتصادی در اغلب کشورهای این منطقه که از ساختار اقتصادی سنتی برخوردار هستند، موجب ایجاد بحرانهای بودجه ای شده و تاثیر بی ثبات کننده ای را بر آنها نهاده است (کمب و هارکاو، ۱۳۸۳، ص ۱۷۵). اقتصاد تک محصولی در این کشورها بر اساس نفت و یا بر اساس مواد اولیه تبدیل نشده، در سطح داخلی شکل گیری شکاف طبقاتی و استبداد اقتصادی را تحمیل می کند و در سطح خارجی و بین المللی اقتصاد وابسته و متزلزل را شکل می دهد. این امر خود باعث شکل گیری ساختار اقتصادی و اجتماعی دوگانه در این کشورها می شود (احمدی پور و دیگران، ۱۳۸۹، ص ۱۰۰).

۴-۱-۱-۹- ماهیت حکومت‌های منطقه

از نظر نوع و شکل حکومت نیز بین این کشورها تفاوت‌های اساسی و عمیقی دیده می‌شود. برخی از کشورهای منطقه به صورت جمهوری اداره می‌شوند و برخی نیز به صورت سلطنتی و پادشاهی هستند. هم از نظر نوع جمهوری و عم از نظر نوع پادشاهی نیز تفاوت‌های زیادی بین این کشورها وجود دارد (نعمتی، رحیمی، ۱۳۹۲، ص ۱۱). این کشورها یا هنوز به مرحله پارلمانتاریسم گام نهاده‌اند و یا در صورت رویکرد به آن فقط به لحاظ سمبلیک و برای کاستن از فشارهای خارجی مشارکت محدود مردمی را پذیرفته‌اند (مسعودنیا، ۱۳۸۴، ص ۱۸۳).

۴-۱-۱-۱۰- بحران مواد مخدر

مخرب‌ترین ماده مخدر در جهان، مواد افیونی خصوصاً هروئین است که بزرگترین کانون تولید آن در افغانستان است. تولید و قاچاق آن، ایران، پاکستان و کشورهای آسیای مرکزی را به شدت تحت تاثیر خود قرار داده است (محمدی و غنجی، ۱۳۸۵، ص ۹۰) و مناقشاتی بین کشورها بویژه در مناطق مرزی بوجود آورده و همچنین موجب شکل‌گیری نواحی خاکستری یا حفره‌های دولت در برخی مناطق کشورها می‌شود (احمدی پور و دیگران، ۱۳۸۹، ص ۱۰۲).

۴-۱-۱-۱۱- دخالت کشورهای فرامنطقه ای

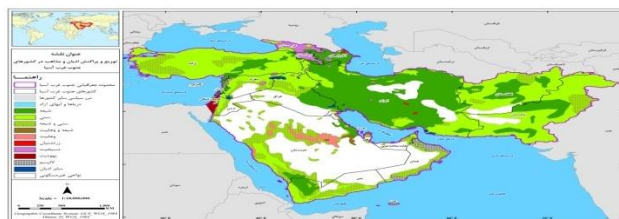
نقش آفرینی قدرتهای فرامنطقه ای در تحولات جنوب غرب آسیا پس از جنگ جهانی دوم و دوران جنگ سرد، رویکرد صنایع خصوصاً، صنعت نفت در منطقه ی خاورمیانه و کشورهای حوزه ی خلیج فارس، باعث شده این منطقه اهمیت ژئواستراتژیک، ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک بیشتری یافته و کانون تحولات منطقه ای و بین‌المللی قرار گیرد (قصاب زاده، ۱۳۹۱، ص ۲). تاریخ منطقه نشان می‌دهد که در ابتدای قرن نوزدهم به بعد قدرتهای بیگانه، با مداخله در این منطقه و رقابت با یکدیگر برای سلطه بر آن، موجبات ناامنی را در منطقه فراهم کردند (البستکی، ۱۳۸۳، ص ۳۱).

۴-۱-۲- فرصت‌های ژئوپلیتیکی برای همگرایی کشورهای منطقه جنوب غرب آسیا

۴-۱-۲-۱- دین

اسلام دین بیش از ۹۰٪ مردم ساکن در کشورهای منطقه آسیای جنوب غربی می‌باشد (رهبر، آخوندمهریزی، ۱۳۸۷، ص ۱۵۷). نقش همبسته سازی اسلام از این جهت است که عملاً تمام جنبه‌های زندگی را تحت تاثیر قرار می‌دهد و با تجویز دستورات اخلاقی تمامی مسلمانان را بی توجه به نژاد یا زبان به صورت یک جامعه معنوی (امت) متحد در می‌آورد (درایسدل، اچ بلیک، ۱۳۷۴، ص ۳۰۹).

نقشه ۴-۱-۲-۱-۱- توزیع و پراکنش ادیان و مذاهب در کشورهای جنوب غرب آسیا

منبع: ترسیم نگارنده ۱۳۹۷

نزدیک به یک میلیارد نفر مسلمان، چه سنی و چه شیعه، به هر زبان که صحبت کنند، عربی، بربر، فارسی، ترک، اردو، بنگالی، جاوانه، یوروبا، هائوسا و... عمدتاً به هسته دکتیرینی واحد، به کتاب مقدسی واحد استناد می کنند و می کوشند تا خود را با واجبات پنجگانه مسلمان واقعی تطبیق دهند (12, fuller & rend, 1999).

۴-۱-۲-۲-ویژگی های تمدنی و فرهنگی

منطقه آسیای جنوب غربی به طور تاریخی یکی از کانون های عمده پیدایش تمدن ها و فرهنگ های دیرین بشر و از محورها و مسیرهای عمده تبادل فرهنگی، علمی و تجاری بین شرق و غرب عالم بوده است (نادری قطب الدینی، ۱۳۸۳، ص ۱۶۳). با توجه به نفوذ فرهنگ ها و تمدن های کهن جهان در منطقه جنوب غرب آسیا می توان گفت این منطقه استعداد بسیار فراوانی در ایجاد روابط بین فرهنگی میان کشور ها داشته باشد (نیاکوئی و دیگران، ۱۳۹۲، ص ۶). مردم این منطقه علیرغم اختلاف های ظاهری - ارزش های فرهنگی نزدیک به هم دارند و این می تواند مبنایی برای همگرایی قرار بگیرد (رهبر، آخوند مهریزی، ۱۳۸۷، ص ۱۵۴).

۴-۱-۲-۳- تسلط بر موقعیت های ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی

جنوب غرب آسیا از نظر ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک از مهمترین مناطق جهان است. تنگه هرمز از تنگه های مهم بین المللی به شماری رود که در جنوب غرب آسیا واقع شده است و خلیج فارس را با اقیانوس هند پیوند می دهد. کشورهای غرب آسیا با دسترسی به اقیانوس هند و تسلط بر تنگه های استراتژیک بسفر و داردانل، سوئز، باب المندب و هرمز از موقعیت برجسته ای جهت تاثیر گذاری بر تحولات جهانی برخوردارند (کمپ و هارکاو، ۱۳۸۳، ص ۴۴).

۴-۱-۲-۴- دارا بودن منابع انرژی

کشورهای جنوب غرب آسیا بویژه در حوزه خلیج فارس تقریباً دو سوم ذخایر اثبات شده ی نفت و یک سوم گاز طبیعی جهان را در اختیار دارند (محرابی، شعبانی، ۱۳۹۲، ص ۱۰). چنین ذخایری منطقه آسیای جنوب غربی را به بزرگترین مخزن انرژی جهان تبدیل کرده است. جایگاه و نقش استراتژیک خاورمیانه را با توجه به گفته های بوردیس فون لوهازن، بهتر می توان درک کرد. او اعتقاد دارد که این منطقه مرکز دنیای قدیم است، مرکزی که در دل آن منطقه خلیج فارس قرار دارد و به منزله مرکز مرکز شناخته می شود (نامی و محمد پور، ۱۳۸۷، صص ۳۰-۳۱).

۴-۱-۲-۵- گردشگری

امروزه گردشگری به عنوان یکی از عوامل تاثیرگذار بر روابط سیاسی، فرهنگی و اقتصادی کشورهای شناخته می شود که می تواند در راستای توسعه روابط میان ملت ها و دولت ها نقش آفرینی نماید. در واقع منافع مشترک ناشی از گردشگری و همچنین بسترهای تمدنی و مقاصد مهم گردشگری در کشورهای جنوب غرب آسیا این امکان را فراهم می نماید تا زمینه های توسعه گردشگری در قالب همگرایی منطقه ای ظهور یابد. از این رو توجه به رویکردهای

اقتصادی حوزه های مشترک سرمایه گذاری می تواند عاملی برای ایجاد همگرایی باشد (فرجی راد و دیگران ۱۳۹۲، ص ۱۳۰).

۲-۴- یافته های میدانی تحقیق

۲-۴-۱- ویژگی های عمومی جامعه آماری

داده های این پژوهش از منابع کتابخانه ای و روش میدانی جمع آوری شده است. با توجه به اینکه جامعه آماری سطح وسیعی را تشکیل می دهد که شامل دانشجویان و فارغ التحصیلان جغرافیای سیاسی، علوم سیاسی و روابط بین الملل در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری می باشد. بنابر این بر طبق جدول استاندارد مورگان ۳۸۴ نفر در نظر گرفته شد. بررسی های صورت گرفته در زمینه ترکیب سنی پاسخگویان نشان می دهد که پاسخ گویان از نظر سن در سه گروه، زیر ۳۰ سال، ۳۰-۴۰ سال و بالاتر از ۴۰ دسته بندی شده است، از نظر سنی حدود ۱۵.۹ درصد از پاسخ دهندگان زیر ۳۰ سال، ۴۹.۲ درصد بین ۳۰ تا ۴۰ سال، ۳۴.۹ درصد بالای ۴۰ سال هستند. در زمینه ترکیب جنسی پاسخ گویان نشان می دهد که از مجموع پاسخگویان درصد از افرادی که مورد پژوهش قرار گرفته اند ۵۰.۳ درصد از پاسخ گویان مرد و ۴۹.۷ درصد را زنان تشکیل داده اند. همچنین مطالعات صورت گرفته حاکی از آن است از مجموع پاسخ گویان به پرسشنامه ۴۲.۷ درصد دارای مدرک ارشد، ۴۲.۴ درصد دانشجویان دکتری و ۱۴.۸ دکتری بوده اند. که از این تعداد ۲۲.۴ درصد ۵-۱۰ سال، ۳۳.۱ درصد ۱۰-۱۵ سال، ۲۸.۴ درصد ۱۵-۱۰ سال و ۱۶.۱ درصد بالای ۱۵ سال در این زمینه سابقه فعالیت داشته اند.

۲-۴-۲- بررسی نظرات پاسخگویان

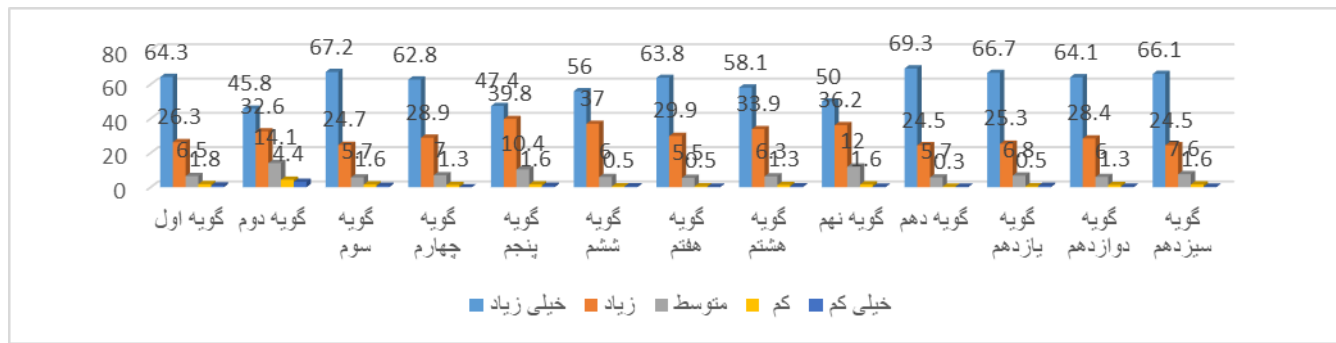
برای آزمون فرضیه تحقیق، با توجه به موضوع پژوهش، ۱۳ مولفه در قالب پرسشنامه طرح گردید که نظرات پاسخگویان در جدول و نمودار زیر قابل مشاهده است :

جدول ۲-۴-۱-۲-۲-۴- نظرات پاسخگویان

نظرات جامعه آماری به درصد					گویه ها
خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۱	۱.۸	۶.۵	۲۶.۳	۶۴.۳	عزم مشترک کشورهای منطقه برای مقابله با تهدیدات ناشی از ظهور گروه های تکفیری نظیر داعش و...
۳.۱	۴.۴	۱۴.۱	۳۲.۶	۴۵.۸	دین اسلام به عنوان دین مشترک بین ملت های منطقه
۰.۸	۱.۶	۵.۷	۲۴.۷	۶۷.۲	تشکیل بازار مشترک اسلامی در منطقه جنوب غرب آسیا
۰	۱.۳	۷	۲۸.۹	۶۲.۸	دسترسی بیشتر کشورهای منطقه به آب های بین المللی
۰.۸	۱.۶	۱۰.۴	۳۹.۸	۴۷.۴	مبادلات فرهنگی کشورهای منطقه
۰.۵	۰.۵	۶	۳۷	۵۶	حذف روادید و کاهش تعرفه های گمرکی بین کشورهای منطقه با هدف توسعه روابط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و...
۰.۳	۰.۵	۵.۵	۲۹.۹	۶۳.۸	توسعه گردشگری در کشورهای جنوب غرب آسیا بر اساس مشترکات منطقه ای.
۰.۵	۱.۳	۶.۳	۳۳.۹	۵۸.۱	مقابله کشورهای منطقه با مخاطرات طبیعی نظیر ریزگردها و آلودگی

های زیست محیطی					
۰.۳	۱.۶	۱۲	۳۶.۲	۵۰	دیپلماسی برخی کشورهای منطقه نظیر عمان برای رفع تنش‌ها
۰.۳	۰.۳	۵.۷	۲۴.۵	۶۹.۳	موقعیت ژئواستراتژیک کشورهای منطقه در ارتباط با نفت
۰.۸	۰.۵	۶.۸	۲۵.۳	۶۶.۷	شکل گیری سازمان های منطقه ای مانند کنفرانس اسلامی، اکو و...
۰.۳	۱.۳	۶	۲۸.۴	۶۴.۱	همکاری مشترک ایران، عراق و ترکیه برای مقابله با اقدامات تجزیه طلبانه اقلیم کردستان
۰.۳	۱.۶	۷.۶	۲۴.۵	۶۶.۱	جهانی شدن و تقویت بهره گیری از ظرفیت های فضای مجازی

شکل ۴-۲-۲-۱- نمودار نظرات پاسخگویان

۴-۲-۳- آزمون فرضیه تحقیق

از آنجایی که سؤال دوم تحقیق "الگوی همگرایی منطقه ای جنوب غرب آسیا چه می باشد؟" ماهیت اکتشافی دارد نیاز به فرضیه متناظر ندارد. با توجه به گویه هایی که با مشارکت متخصصین جمع آوری شده و پاسخ های جامعه آماری مهمترین عوامل همگرایی منطقه ای جنوب غرب آسیا تبیین و بر این اساس، الگوی مناسبی ارائه می گردد. برای بررسی این فرضیه تعداد ۱۳ گویه در پرسشنامه در نظر گرفته شد. برای بررسی فرضیه فوق از آزمون رگرسیون بهره گرفته شد. تحلیل رگرسیون زمانی استفاده می شود که بخواهیم مقادیر یک متغیر را از روی مقادیر متغیر دیگر پیش بینی کنیم.

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	0.755	0.656	0.4564	.006

a. Predictors: (Constant)

همانطور که در جدول فوق قابل مشاهده است مقدار R برابر با ۰.۷۵۵ می باشد که بیانگر به همبستگی بین متغیرها و به عبارتی شدت همبستگی بین متغیرها است. آنچنان که مشاهده می شود مولفه های پرسشنامه بر همگرایی در جنوب

غرب آسیا موثر است. جدول زیر*، اطلاعاتی را در مورد متغیرها به ما می دهد. این جدول اطلاعات ضروری برای پیش بینی متغیر وابسته را در اختیار ما قرار می دهد. پس از تعیین معنا دار بودن مقدار ثابت، ستون Standardized Coefficients بیانگر ضریب رگرسیونی استاندارد شده یا مقدار بتا است. حال بر اساس مقادیر Beta می توان به اهمیت هر گویه پی برد:

۴-۲-۳-۱- جدول بررسی مولفه های پرسشنامه

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	گویه	6.245E-16	.000		.000	.000
	24	.077	.000	.099	35481334.000	.000
	27	.077	.000	.098	33904497.000	.000
	20	.077	.000	.095	31802999.000	.000
	28	.077	.000	.095	37173205.000	.000
	22	.077	.000	.094	39438882.000	.000
	23	.077	.000	.089	29714595.000	.000
	26	.077	.000	.087	33612752.000	.000
	17	.077	.000	.000	45107964.000	.000
	18	.077	.000	.000	79019726.000	.000
	19	.077	.000	.000	32206114.000	.000
	21	.077	.000	.000	51052502.000	.000
	25	.077	.000	.000	47025559.001	.000
29	.077	.000	.000	42851254.000	.000	

* Coefficients

					000	
a. Dependent Variable: mean2						

در جدول فوق بر اساس مقدار بتا می توان پراهمیت ترین و کم اهمیت ترین مولفه موثر بر همگرایی در جنوب غرب آسیا را مشاهده نمود، بر این اساس، ترتیب این مولفه ها به شرح ذیل است:

(۱) مقابله کشورهای منطقه با مخاطرات طبیعی نظیر ریزگردها و آلودگی های زیست محیطی (۲) شکل گیری سازمان های منطقه ای مانند کنفرانس اسلامی، اکو و... (۳) دسترسی بیشتر کشورهای منطقه به آب های بین المللی (۴) همکاری مشترک ایران، عراق و ترکیه برای مقابله با اقدامات تجزیه طلبانه اقلیم کردستان (۵) حذف رواید و کاهش تعرفه های گمرکی بین کشورهای منطقه با هدف توسعه روابط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی (۶) توسعه گردشگری در کشورهای جنوب غرب آسیا بر اساس مشترکات منطقه ای (۷) موقعیت ژئواستراتژیک کشورهای منطقه در ارتباط با نفت (۸) عزم مشترک کشورهای منطقه برای مقابله با تهدیدات ناشی از ظهور گروه های تکفیری نظیر داعش و... (۹) دین اسلام به عنوان دین مشترک بین ملت های منطقه (۱۰) تشکیل بازار مشترک اسلامی در منطقه جنوب غرب آسیا (۱۱) مبادلات فرهنگی کشورهای منطقه (۱۲) دیپلماسی برخی کشورهای منطقه نظیر عمان برای رفع تنش ها (۱۳) جهانی شدن و تقویت بهره گیری از ظرفیت های فضای مجازی.

۵- نتیجه گیری

جنوب غرب آسیا که در محل اتصال سه قاره آسیا، آفریقا و اروپا قرار دارد، به طور تاریخی یکی از کانون های عمده پیدایش تمدن ها و فرهنگ های دیرین بشر و از محور ها و مسیرهای عمده تبادل فرهنگی، علمی و تجاری بین شرق و غرب عالم بوده است. در بین مردم این منطقه، دین اسلام دین اکثریت است. منطقه جنوب غرب آسیا با داشتن امکانات و موقعیت های ممتاز جغرافیایی و همچنین با داشتن منابع غنی از اهمیت ویژه ژئوپلیتیکی برخوردار می باشد. وجود تنگه های مهم و استراتژیک مانند هرمز (ایران و عمان)، داردانل (ترکیه)، تیران (مصر و عربستان)، بسفر (ترکیه) و بابالمندب (جیبوتی و یمن) اهمیت این منطقه را بیشتر نشان می دهد. منطقه جنوب غرب آسیا از نظر ناهمواری ها، سرزمین گسیخته ای به نظر می رسد، که ترکیبی از ارتفاعات و دشت های خشک و صحراها، جلگه های حاصلخیز، فلات ها، شبه جزیره عربستان، جزایر و غیره می باشد. این منطقه از نظر منابع زیرزمینی و سرزمینی غنی به حساب آمده و وجود منابع فسیلی و معادن فلزی و غیرفلزی اهمیت آن را دوچندان نموده است؛ اما عوامل واگرایی در منطقه جنوب غرب آسیا بسیار زیاد است و چالش های موجود در جنوب غرب آسیا در سه سطح ملی، منطقه ای و بین المللی قابل شناسایی هستند و کشور های این منطقه همواره با چالش های گوناگون سیاسی، امنیتی، اقتصادی، ایدئولوژیکی، جنگ، توسعه نیافتگی و حتی فقر و فلاکت انسانی مواجه بوده اند. تلاش ها و همکاری های مثبت کشورهای این منطقه و استفاده از فرصت های ژئوپلیتیکی چون دین مشترک، منابع عظیم انرژی، گردشگری، ویژگی

های تمدنی و فرهنگی و... می تواند با کاستن از اثرگذاری عوامل واگرا، سبب توسعه همگرایی منطقه ای و بهره برداری همه کشورها از منافع آن گردد.

یافته های تحقیق حاکی از آن است عواملی همچون مقابله کشورهای منطقه با مخاطرات طبیعی نظیر ریزگردها و آلودگی های زیست محیطی، شکل گیری سازمان های منطقه ای مانند کنفرانس اسلامی، اکو و... دسترسی بیشتر کشورهای منطقه به آب های بین المللی، همکاری مشترک ایران، عراق و ترکیه برای مقابله با اقدامات تجزیه طلبانه اقلیم کردستان، حذف روادید و کاهش تعرفه های گمرکی بین کشورهای منطقه با هدف توسعه روابط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و... توسعه گردشگری در کشورهای جنوب غرب آسیا بر اساس مشترکات منطقه ای و موقعیت ژئواستراتژیک کشورهای منطقه در ارتباط با نفت مهمترین بنیان های تحقق همگرایی در جنوب غرب آسیا می باشد.

فهرست منابع

فهرست منابع فارسی

- ۱- آقاجری، محمد جواد، رستمی فر، سیمین سادات (۱۳۹۱): پیمان سارک و تأثیر آن بر منطقه گرایی، پژوهشنامه روابط بین الملل، صص ۳۹-۹.
- ۲- اخباری، محمد و دیگران (۱۳۹۲): تعیین مناسبات هیدروپلیتیک ایران با ترکمنستان (مطالعه موردی سد دوستی)، مجموعه مقالات اولین همایش ملی ژئوپلیتیک جنوب غرب آسیا (توسط انجمن ژئوپلیتیک ایران در دانشگاه پیام نور طالقان).
- ۳- احمدی پور، زهرا و قادری حاجت، مصطفی (۱۳۸۹): تبیین ژئوپلیتیک شکل گیری سازمان منطقه ای آسیای مرکزی خزر با محوریت ایران، مجموعه مقالات دومین همایش بازننگری روابط ایران و کشورهای آسیای مرکزی ۴ و ۵ آبان ۱۳۸۹- دانشگاه فردوسی مشهد، صص ۹۳-۵۳.
- ۴- احمدی پور، زهرا و دیگران (۱۳۸۹): تحلیل ژئوپلیتیک فرصت ها و چالش های همگرایی در منطقه غرب آسیا، دو فصلنامه پژوهش های بوم شناسی شهری، دوره ۱، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۸۹، صص ۱۰۸-۷۷.
- ۵- اکبریان، رضا، شکری، محسن (۱۳۹۵): جهانی شدن و منطقه گرایی اقتصادی در حوزه شورای همکاری خلیج فارس، صلنامه علمی پژوهشی سیاست جهانی، دوره پنجم، شماره دوم، تابستان ۱۳۹۵، صص ۲۰۸-۱۷۷.
- ۶- البستکی، نصرت (۱۳۸۳): مشکلات امنیتی خلیج فارس و دورنمای آینده آن، مجموعه مقالات پانزدهمین همایش بین المللی خلیج فارس، ج ۲، دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی.
- ۷- امام جمعه زاده، جواد، فیروزی، آیت (۱۳۸۷): زمینه ها و موانع همگرایی در منطقه خلیج فارس، مجله دانشکده علوم اداری و اقتصاد دانشگاه اصفهان، سال نوزدهم، شماره ۴، بهار ۱۳۸۷، صص ۳۴-۱.
- ۸- امید، علی (۱۳۸۸): علل تطویل بحران داخلی در گرجستان پس از انقلاب رز، فصلنامه مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۸۸.

- ۹- بایزیدی، قادر (۱۳۹۱): جهانی سازی و منطقه گرایی در معماری معاصر ایران، رساله دکتری معماری، به راهنمایی دکتر ایرج اعتصام و مشاوره دکتر مصطفی مختاباد امرئی و دکتر فرح حبیب، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- ۱۰- بلیس، جان و دیگران (۱۳۷۴): استراتژی معاصر؛ نظریات و خط مشی ها، ترجمه ی هوشمند میرفخرایی، چاپ سوم، دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، تهران.
- ۱۱- پوراسلامی، مهدی، احمدی، ریحانه (۱۳۹۲): چالش های ایران با کشورهای جنوب غرب آسیا، مجموعه مقالات اولین همایش ملی ژئوپلیتیک جنوب غرب آسیا.
- ۱۲- پورفیکوئی، علی (۱۳۷۴): نگاهی به مسائل ژئوپلیتیکی جهان معاصر، انتشارات واقعی، چاپ اول، مشهد.
- ۱۳- ثریا، جمشید (۱۳۸۹): همگرایی منطقه ای قفقاز جنوبی: موانع و چالشها از منظر جمهوری اسلامی، فصلنامه علمی پژوهشی علوم سیاسی و روابط بین الملل، دوره ۳، شماره ۱۲، پاییز ۱۳۸۹، صص 169-198.
- ۱۴- جمالی، حسین (۱۳۸۵): تاریخ و اصول روابط بین الملل، انتشارات زمزم هدایت، قم.
- ۱۵- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۳): تحلیل کارکرد مرز بین المللی (مرز ایران و افغانستان)، مدرس علوم انسانی، دوره ۸، شماره ۴، صص ۷۸-۶۹.
- ۱۶- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۵): اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک، چاپ اول، انتشارات پاپلی، مشهد.
- ۱۷- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۶): قدرت و منافع ملی، سمت، تهران.
- ۱۸- حافظ نیا، محمدرضا، رومینا، ابراهیم (۱۳۸۷): همگرایی ژئوپلیتیکی و امنیت در جنوب غرب آسیا، مجموعه مقاله های همایش بین المللی امنیت انسانی در غرب آسیا، دانشگاه بیرجند - آذر ۱۳۸۷، ص ۴۵.
- ۱۹- درایسدل، آلاسدر، بلیک، جرالداچ (۱۳۶۹): جغرافیای سیاسی خاورمیانه و شمال آفریقا، ترجمه ی دره میرحیدر، انتشارات دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی.
- ۲۰- دهقانی فیروز آبادی، جلال (۱۳۸۸): تحول در نظریه های منطقه گرایی، مطالعات اوراسیای مرکزی، مرکز مطالعات عالی بین المللی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی (ویژه همایش مطالعات منطقه ای)، سال ۲، شماره ۵، زمستان ۱۳۸۸، صص ۹۹-۱۱۶.
- ۲۱- دیده بان امنیت ملی (۱۳۹۱): شماره ۵.
- ۲۲- رهبر، عباسعلی، آخوند مهر ریزی، مسعود (۱۳۸۷): پتانسیل های فرهنگی مؤثر بر همگرایی در منطقه آسیای جنوب غربی، راهبرد یاس، شماره ۱۶، زمستان ۱۳۶۷، صص ۱۶۰-۱۴۲.
- ۲۳- رومینا، ابراهیم (۱۳۹۲): تحلیل بر مناطق ژئوپلیتیکی در جنوب غرب آسیا، همایش ملی ژئوپلیتیک جنوب غرب آسیا؛ مسائل تحولات و چشم انداز در تاریخ ۱۸ مهر ۱۳۹۲ توسط انجمن ژئوپلیتیک ایران در دانشگاه پیام نور واحد طالقان استان البرز.
- ۲۴- زکریا، فرید (۱۳۸۸): پساآمریکایی، مترجم احمد عزیزی، هرمس، تهران.

- ۲۵- سریع القلم، محمود (۱۳۷۹): سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بازبینی نظری و پارادایم ائتلاف، مرکز تحقیقات استراتژیک تهران.
- ۲۶- سیف زاده، حسین (۱۳۸۸): همگرایی منطقه ای در سیاست خارجی ایران؛ با نگاهی به آسیای جنوب غربی، فصلنامه بین المللی روابط خارجی، سال دوم، شماره ۵.
- ۲۷- شایان، حمیدرضا، کامل نیا، حامد (۱۳۸۷): منطقه گرایی و چالش های معماری معاصر در آغاز هزاره ی سوم، مجله معماری و شهرسازی، شماره ۹۱-۹۰، صص ۱۵-۱۰.
- ۲۸- شکوئی، حسین (۱۳۶۴): فلسفه جغرافیا، انتشارات گیتا شناسی، تهران.
- ۲۹- صابری، فاطمه (۱۳۹۴): همگرایی از منظر تاریخی و بررسی ریشه های این مکتب از دیدگاه متفکرین کلاسیک، ماهنامه پژوهش ملل، دوره اول، شماره سوم، اسفند ماه ۱۳۹۴، صص ۱۸-۱۴.
- ۳۰- صفوی، سیدیحیی (۱۳۷۹): مقدمه ای بر جغرافیای نظامی ایران؛ جلد اول شمال غرب و غرب کشور، انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، تهران.
- ۳۱- عزت، عزت الله (۱۳۷۸): جغرافیای سیاسی جهان اسلام، قم: سازمان حوز هها و مدارس علمیه خارج از کشور.
- ۳۲- عزتی، عزت اله (۱۳۸۰): ژئوپلیتیک در قرن بیستم، تهران انتشارات سمت.
- ۳۳- عزتی، عزت الله، کاویانی، احمد (۱۳۸۷): سیاست منطقه ای پاکستان در شبه قاره و تاثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات دفاعی - استراتژیک، سال ۹، شماره ۳۲-۳۱، زمستان ۱۳۸۶، بهار ۱۳۸۷.
- ۳۴- عزتی، عزت الله (۱۳۹۰): جغرافیای استراتژیک ایران، ج اول، انتشاراتی سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، چاپ دوم، تهران.
- ۳۵- فرانکل، جوزف (۱۳۷۱): نظریه معاصر در روابط بین الملل، ترجمه بزرگی، انتشاراتی اطلاعات، تهران.
- ۳۶- فرجی راد، عبدالرضا و دیگران (۱۳۹۲): تحلیل همگرایی منطقه ای با تاکید بر توسعه گردشگری خلیج فارس، فصلنامه علمی تخصصی گردشگری و چشم انداز آینده، سال سوم، شماره دوم، بهار ۱۳۹۲.
- ۳۷- فرجی راد، عبدالرضا (۱۳۸۳): اهمیت توجه به منطقه گرایی و نقش آن در توسعه کشور، فصل نامه جغرافیایی سرزمین، سال اول، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۳، صص ۲۶-۳۳.
- ۳۸- قاضی زاده، ش، طالبی فر، ع (۱۳۸۸): سازمان همگرایی شانگهای، همگرایی نوین منطقه ای، لقاءالنور، تهران.
- ۳۹- قصاب زاده، مجید (۱۳۹۱): «جایگاه ژئواکونومی ایران در منطقه ی خاورمیانه بزرگ»، مجموعه مقالات پنجمین کنگره ی انجمن ژئوپلیتیک ایران، جلد دوم، دانشگاه آزاد اسلامی، صص ۳۳۲-۳۲۳.
- ۴۰- کاظمی، علی اصغر (۱۳۷۲): روابط بین الملل در تئوری و عمل، ج اول، نشر قومس، تهران.
- ۴۱- کمب، جفری، هارکاو، رابرت (۱۳۸۳): جغرافیای استراتژیک خاورمیانه، جلد اول و دوم، ترجمه سیدمهدی حسینی متین، پژوهشگاه مطالعات راهبردی، تهران.

- ۴۲- کولایی، الهه، سازمند، بهاره (۱۳۹۰): زمینه های درون نظری و برون نظری تحول در نظریه های منطقه گرایی، دو فصلنامه علمی پژوهشی (پژوهش سیاست نظری)، دوره جدید، شماره نهم، زمستان ۱۳۸۹ و بهار ۱۳۹۰، صص ۱۴۶-۱۲۷.
- ۴۳- کولایی، الهه (۱۳۷۹): اکو و همگرایی منطقه ای، مرکز پژوهش های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه، تهران.
- ۴۴- لاکوست، ایو (۱۳۷۸): مسائل ژئوپلیتیک اسلام، دریا، آفریقا، ترجمه عباس آگاهی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، تهران.
- ۴۵- مجتهد زاده، پیروز (۱۳۸۱): جغرافیای سیاسی و سیاست جغرافیایی، سمت، چاپ اول، تهران.
- ۴۶- مجیدی، ابراهیم و امیر محمد سوری (۱۳۸۷): واکاوی انقلاب های رنگی، راهبرد، شماره 47، صص ۳۵۳-۳۳۳.
- ۴۷- محرابی، علیرضا، شعبانی، آیه (۱۳۹۲): جایگاه امنیت انرژی در توسعه روابط ایران با منطقه جنوب غرب آسیا، همایش ملی ژئوپلیتیک جنوب غرب آسیا؛ مسائل تحولات و چشم انداز در تاریخ ۱۸ مهر ۱۳۹۲ توسط انجمن ژئوپلیتیک ایران در دانشگاه پیام نور واحد طالقان استان البرز.
- ۴۸- محمدی، حمیدرضا، غنجدی، محمد (۱۳۸۵): چالشهای ژئوپلیتیکی مواد مخدر در جنوب غرب آسیا، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال دوم شماره اول.
- ۴۹- مسعودنیا، حسین (۱۳۸۴): مسائل امنیتی خلیج فارس بعد از سقوط صدام، فصلنامه راهبرد، شماره ۳۷.
- ۵۰- موسوی، محمدعلی (۱۳۸۸): جهانی شدن و منطقه گرایی: انفکاک یا همگرایی، فصلنامه بین المللی روابط خارجی، سال اول، شماره سوم، پاییز ۱۳۸۸، صص ۱۳۸-۱۱۹.
- ۵۱- مصلی نژاد، عباس (۱۳۹۴): سیاستگذاری راهبردی در مدیریت بحران امنیتی یمن، فصلنامه علمی پژوهشی سیاست جهانی، دوره چهارم، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۴، ۱۳۹-۱۰۹.
- ۵۲- مویر، ریچارد (۱۳۷۹): درآمدی نو بر جغرافیای سیاسی، ترجمه در همیرحیدر با همکاری سیدیحیی رحیم صفوی، تهران انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
- ۵۳- میرحیدر، دره (۱۳۸۴): مبانی جغرافیایی، سمت.
- ۵۴- نادری قطب دینی، عباس (۱۳۸۳): کتاب خاورمیانه (۱)، ویژه مسائل، آینده فرهنگی خاورمیانه، چالش های خاورمیانه، ابرار معاصر، تهران.
- ۵۵- نامی، محمدحسن، محمدپور، علی (۱۳۸۷): جغرافیای کشور عراق با تأکید بر مسائل ژئوپلیتیک، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، تهران.
- ۵۶- نخستین احمدی، مریم (۱۳۹۲): ارزیابی تأثیر ما در شهرهای جنوب غرب آسیا در رقابت های منطقه ای، اولین همایش ملی ژئوپلیتیک جنوب غرب آسیا.
- ۵۷- نیاکوئی، امیر و دیگران (۱۳۹۲): تأثیر گردشگری بر توسعه همگرایی منطقه ای کشورهای حوزه جنوب غرب آسیا، مجموعه مقالات اولین همایش ملی ژئوپلیتیک جنوب غرب آسیا.

۵۸- نعمتی، محمدرضا، رحیمی، حسن (۱۳۹۲): بررسی تنگناهای ژئوپلیتیکی منطقه جنوب غربی آسیا و اثرات آن بر کشورهای منطقه، همایش ملی ژئوپلیتیک جنوب غرب آسیا؛ مسائل تحولات و چشم انداز در تاریخ ۱۸ مهر ۱۳۹۲ در دانشگاه پیام نور واحد طالقان استان البرز.

۵۹- ولایتی، علی اکبر، رضا، سعیدمحمدی (۱۳۸۹): تحلیل تجارب همگرایی در جهان اسلام، دانش سیاسی، سال ششم، شماره اول بهار و تابستان ۱۳۸۹، صص ۱۷۹-۱۵۱.

۶۰- هاگت، پیتر (۱۳۷۵): جغرافیای ترکیبی نو، ترجمه شاپور گودرزی نژاد، تهران: سمت.

۶۱- هرسیچ، حسین و دیگران (۱۳۹۳): روابط کشورهای عرب منطقه ی خلیج فارس و ایران از منظر منطقه گرایی، مجله ی سیاست دفاعی، سال بیست و دوم، شمار هی 88، پاییز ۱۳۹۳، صص ۳۸-۹.

فهرست منابع انگلیسی

- 1-Clark, colin, pyne, tony (1987): politics, security and development in small states (london: allen& unwin, 1971), p.59.
- 2-Douerthy, j, pfaltzgraff, r (1990): contending theories of international relations (n.y: harper and row, 1990), p. 442.
- 3-Plano, jack, olton, roy (1982): the international relations dictionary, (london: longman, 1982), p. 325.
- 4-schmitter, Philip (1969): three new- functional hypotheses about international integration, international organization, vol. xxii, no. 2, (spring 1969), pp.162-164.
- 5-Smith, Peter H,(1992) "Introduction; The Politics of Integration: Concepts and Themes" in The Challenge of integration: Europe and the Americas; edited by P. H. Smith; NewBrunswick: Transaction.
- 6-Fuller, Graham & Francke, Rend(1999): The Arab Shia: The Forgotten Muslims, New York, St. Marti press, 1999
- 7-Taylor, tevor (1980): approaches and theory in inter national theories'london, newyork, lonyman, p237.

Explain the pattern of regional convergence; Case: Southwest Asia

Samereh Yaghoobi*¹ Dr. Ezatullah Ezzati² Dr. Ebrahim Romina³

1 PhD student in Political Geography, Islamic Azad University, Science and Research Branch,
Tehran

2 Faculty Member of Tehran University of Science and Research (Supervisor)

3 faculty members of Tarbiat Modares University of Tehran (Consultant Professor)

received the article: 2019/04/14

accepted of the article: 2019/06/05

Abstract

Southwest Asian countries have numerous political, cultural, religious, economic, and ideological challenges that, on the other hand, lack a comprehensive regional structure to address the conflicts and challenges that have arisen, and the functions of an inclusive regional structure. The aim of this study is to resolve the conflicts and challenges in Southwest Asia.

The data required for the research were collected by library and field methods and the method of analysis in the library section is descriptive and analytical and in the field section a one-sample t-test was used.

Findings of the research based on the opinion of the statistical community indicate that factors such as countries in the region to deal with natural hazards such as dust and environmental pollution, the formation of regional organizations such as the Islamic Conference, ECO, etc., more access to countries in the region. International waters, the joint cooperation of Iran, Iraq and Turkey to counter the separatist actions of the Kurdistan Region, the elimination of visas and the reduction of customs tariffs, are the most important foundations for achieving convergence in Southwest Asia.

Keywords: Convergence, Regional Convergence, Southwest Asia.

---

* (Corresponding Author): s_yaghoobi2012@yahoo.com